

Utdrag ur

STENKYRKA KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2008,
reviderad 2015

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför revideringen av denna vård- och underhållsplan för Stenkyrka kyrka 2015 har besiktningarna utförts av stiftsantikvarie Rebecka Svensson med dennas praktikant Lars Eriksson. Dock ligger besiktningarna som gjordes i samband med att den första planen upprättas som grund, den utfördes av Arkitekt Jan Utas. En trädvårdsplan upprättades 2006(?) av Johan Arvidsson.

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, ATA, Stockholm

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Inventering av inventarierna i Stenkyrka kyrka 1998-2000, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.

Inventering av Stenkyrka kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga restaureringsarbeten, arkitekt Jan Utas 1996.

Snødal, T. Gotlands runinskrifter, band 3 (manuskript).

Tryckta källor

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Nilsson Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland bd I:1, 1914.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, Jan Andréasson-, Om gotländska valv, examensarbete i Arkitekturens teori och historia, Chalmers tekniska högskola, 1971.

Öhrman, R., Sockenmagasin på Gotland, Gotländskt Arkiv 1990.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1032	Byggnadsår enligt Strelow. Ev. en äldre träkyrka på platsen (Gotlands första enl. Gutasagan).	SvK GK, SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1100-tal(?)	Romansk stenkyrka, varav endast grundmurarna, delar av gavelmurarna samt – ev. – den nuvarande nordportalen (SvK anser att denna äldre kyrka tillkom ”vid en tidpunkt före 1100-talets mitt”).	GK, SvK
s 1100-tal	Dopfunten (SvK anger ”omkring 1200”).	GK, SvK
1200	Gravsten i koret över Licnatus från Stenstu.	GK, SvK
o 1250	Det nuvarande koret med invändig absid samt sakristian uppfördes (SvK anger ”1255”).	GK, SvK
1255	Det nuvarande långhuset invigdes. Kvadermålningen på triumfbågen (SvK anger ”omkring 1270”).	GK, SvK
s 1200-tal	Det nuvarande tornet byggdes (SvK anger två byggnadsperioder: ”c. 1280” samt – portalen – ”c. 1310”).	GK, SvK
	Muralmålningar i tornbågen m.m.	GK
t 1300-tal	Triumfkrucifixet (SvK anger ”1300-talets slut”).	GK, SvK
o 1350	Gravsten i koret över Jacob och hans hustru Botvid.	GK, SvK
s 1300-tal	Muralmålningar (figurala scener) i koret, långhuset och tornet.	GK
t 1600-tal	Den nuvarande bänkinredningen tillkom.	GK, SvK
1640-tal	Epitafium över kyrkoherden Jeremias Nielson Trelborg.	SvK
1679	Tornhuvan blåste ned (i oktober) i en storm från NV. Kor- och långhustaken förstördes.	SvK
1681-84	Kyrkan återuppbyggdes efter stormskadorna.	SvK
s 1600-tal	Altartavlan och predikstolen.	GK, SvK
	Korbänken.	SvK
o 1700	Bänkluckorna och korbänken målades av Rasmus Bartsch.	GK
1702	Altarringen.	GK, SvK
	Maria- och Johannesfigurerna till triumfkrucifixet.	
1713	Målningar i koret, genom inskrift daterade till 1713 den 18 juni, nu försvunna.	SvK
1733	Kyrkklockan omgjuten av Gerh Meyer, Stockholm.	GKR, ATA
1736	Tornets S ljudgluggar murades till, de västra stöttades med grova stöd och några gjordes mindre (CGB nämner ej några tillmurningar 1865).	SvK, CGB
1740	Solbänkar av trä (”golv”) i klockhålen. Gossebänk, nu försvunnen, i koret.	SvK
1750	Nummertavla, skrank (nu försvunnet) bak i kyrkan.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1755	Skranket bak i kyrkan målades.	SvK
1756	Fönster i absidens SÖ del togs upp.	SvK
1774	Årtal inskuret i södra långhusportalens låsbom.	SvK
1780	Tegeltaket på koret lades om.	SvK
1781-83	Läktare i V.	SvK
1783-84	Läktarbarriären målades av J. N. Weller (SvK; även korbänken målades). SvK uppger att även altarringens fyllningar och bänkkvarteren målades vid ”slutet av 1700-talet” av Weller.	GK, SvK, ATA
1789	Byggdes orgeln av Johan Sundström, Järnboås. Den byggdes för Hällefors kyrka.	ISO
1805-06	Timglas.	SvK
1813-15	Tornhuven reparerades av tornbyggare Jacob Forssa i Hejde.	SvK
1826	Nytt klockdäck av trä i tredje tornvåningen (”lutgolv”).	SvK
1835	Uppfördes sockenmagasinet.	RÖ
1845	Ljuskrone av mässing, skänkt av Jacob Jacobsson Mos.	SvK
1855	Ljuskrone av glas, skänkt av Hans Hansson Roshagas änka Barbara Maria Pehrsson.	SvK
1859	Orgeln ändrades av A. G. Nygren, Stockholm.	ISO
1860	Årtal i vindflöjeln.	Inskr.
O 1860	Det SÖ korfönstret togs upp.	CGB
1876	Tornhuven nybyggd, någon fot lägre än den gamla (inskr. i spirstocken 1877).	SvK, Inskr.
1880	Orgel, ursprungligen byggd 1787-91 för Hällefors kyrka av Johan Sundström, Järnboås, ombyggd 1859 av A. G. Nygren, Stockholm. Hitflyttad av Salomon & Co, Göteborg.	GK ISO, GF
	Läktaren byggdes om.	GK
1880-81	Predikstolens ursprungliga målning rekonstruerades.	SvK
o 1900	Fasaderna spritputsades. Kamin.	ATA
1915	Omläggning av långhustaket, ev. även nya takstolar.	ATA
1918	Åskslag i tornet varvid tornhuven och orgeln skadades. Ansökan om åskledare.	ATA
1921	Ny skorsten till kaminen.	ATA
1934	Det understrukna tegeltaket på koret otätt, de medeltida takstolarna skadade.	ATA
1936	Ombyggnad av orgeln.	ATA

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1937	Restaureringsförslag av arkitekt Erik Fant, Stockholm (ej utfört).	ATA
1939	Tornhuv och galleritak reparerades.	ATA
1944	Elektrisk belysning.	GF
1945	Tornhuven reparerades.	ATA
1954-55	Restaurering efter förslag av arkitekt Erik Fant, Stockholm, efter dennes död 1954 av arkitekt Rolf Bergh, Stockholm: Läktaren revs. Predikstolen flyttades till det NV hörnet av långhuset, dess trappa byttes ut och predikstolsdörren med trappskärm togs bort. Flytt av dopfont. Elvärmeanläggning, ny elbelysning. Muralmålningar i koret, långhuset och tornet framtogs och konserverades (konservator Erik Olsson, Sanda). Konservering av inredning och inventarier. Nya fönsterglas. Ny dörr i västportalen. Utvidgning av kyrkogården åt V, sockenmagasinet flyttades och byggdes om till bårhus.	GK, GF, ATA
1960	Glasmålning i absidfönstret av Erik Lindholm.	GK
1964	Triumfkrucifixet tillbaka i kyrkan från Gotlands fornsal, upphängt på norra långhusväggen.	GF
1972	Restaureringsförslag av Restaureringsteknik AB, Stockholm (ej utfört).	GF
1977	Orgeln renoverades av Grönlundsorgelbyggeri AB; Gammelstad.	ISO
1978	Brandskada invändigt.	GK
1978-80	Invändig rengöring efter branden av väggar och valv m m. Konservator Marianne Korsman-Ullman. Nya belysnings-, elvärme- och högtalarsystem. Värmeisolering av valven, belysning samt stegar och landgångar på vindarna. Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Jerk Alton, Kumla, och Bjerking's Ingenjörbyrå, Uppsala: Omläggning av yttertaken inklusive tornhuvens panel, reparation av tornhuvens stomme, nytt pappklätt klockdäck i tornet, Fasadernas spritputs ersattes med slätputs, avfärgning av samtliga fasader).	GF
1989	Elektrisk klockringning.	GF
1991	Utbyte av hela rutor av klarglas i fönstren mot blyinfattade glas i sektioner.	GF
1999	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby. Entreprenör Byggnadshyttan på Gotland. Tornhuven och allt synligt takvirke tjärades. Taken justerades. Långhusets skorsten revs. Tätningar mellan byggnadskroppar och taken byttes från kopparplåt mot blyplåt. Åskskyddet	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	kompletterades. Inspektionsbryggor och stegar anordnades på vindarna. Vattendäcket ändrades. Fasaderna rengjordes, putslagades och avfärgades. Naturstensytorna foglagades. Fönstren sågs över. De igensatta ljudgluggarna i S frilades i fasad. Tegelomfattningarna runt de övre gluggarna frilades. Tornportalens dörrblad byttes. Övriga dörrblad justerades, målades alternativt tjärades. Trappstenarna utanför kyrkan justerades och fogades. Elen kompletterades. Stigluckornas fasader putslagades. Allt synligt virke tjärströks. Värmen kompletterades med radiatorer i koret.	
2001	Portalerna konserverades av Rikard Larsson och Rebeca Kettunen.	GF
2003	Åtta gravhällar konserverades av Stenkultur AB, de står dels uppresta under tak mot en vägg och utgör dels gravvårdar på kyrkogården.	ATA
2004	Galler insattes i sakristians fönster.	GF
2005	Orgeln renoverades av T. Svenske.	GF
2006	Orgeln sanerad från mögelangrepp.	GF
2006	Ett altarljus tog eld och förstörde en altarduk och ett altarbrun. Altarduk med virkad spets rekonstruerades och att altarbrunet tvättades.	VU08
2007	Pelletspanna gemensam för kyrka, prästgård och församlingshem installerad i en tillbyggnad av församlingshemmet.	Muntl.
2007	Bildsten påträffas under en urschaktning för grunden till en värmecentral N om kyrkan, S om församlingshemmet.	GF
2008	2 st. bildstenar, en liten och en stor, monteras mot "begravningskapellet" V om kyrkan. Den lilla stenen har under en längre tid legat på kyrkogårdsmuren. Den stora stenen är den som påträffades 2007. Åtgärdsarbeten utförda på stora bildstenen av stenkonservator. Doktorand Sylvia Sandelin vid det arkeologiska forskningslaboratoriet vid STHLMs universitet yrkar på att stora bildstenen snarast ska förvaras inomhus, med anledning av att stenen bär spår av svart, kanske även gul och orangeröd, vilket är ovanligt, och att det är önskvärt att fler prover tas, men att om den står kvar utomhus föreligger risk att dylika färgspår snart försvinner. Beslut tas om att flytta bildstenen, oklart vart.	GF
2010	Beslut om förändring av minneslunden. Restaurering (första halvan) av kyrkstall/likvagnsbod (andra halvan klar 2014). Beslut om restaurering av kyrkogårdsmur.	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
2011	Konservering av likvagn och likbår (utfört feb-maj). Konservering av epitafium över prästen J Nielson Trelborg. Beslut tas om placering av epitafiet till långhusets N vägg – men ett smutsigt krucifix måste flyttas därifrån först, som kräver tillsyn.	GF
2013	Konservering av gravvård över Karl och Maria Gåhlin (gravkors och fundament i kalksten). Restaurering och stöldsäkring av ljuskronor, ljusstakar m.m. Beslut om att bygga ramp till tornportalen.	GF
2014	Andra halvan, restaurering av kyrkstall/likvagnsbod gjordes klar (påbörjad 2010). Planerad att användas till förvaring av historiska föremål. Beslut om konserveringsåtgärd på en gravvård av ek.	GF
2015	Tillgänglighet av portal (ramp, fast anordning, tornportalen), PÅGÅENDE.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
CGB	Brunius, C. G., Gotlands konsthistoria, 1865.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringnings seder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
Muntl.	Muntlig uppgift från församlingen.
o.	Omkring
RÖ	Öhrman, R., Sockenmagasin på Gotland, Gotländskt Arkiv 1990.
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Nilsson Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd I:1, 1914.
t.	Tidigt
VU08	Vård- och underhållsplanen från 2008

